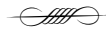

דינים: א) שליחות על קיום המצוה, היינו על מצות ידיעת התורה; ב) שליחות על מעשה הלימוד, דחשיבי כאילו לימד האב את בנו; ג) שליחות על מעשה

הגוף לצורך לימוד הבן אשליחות זו כוללת הכאת התינוק, דחשיבי יד המלמד כידו של האב.

פרק ב הלכה ב ומכה אותן המלמד להטיל עליהן אימה. כתב הרמב"ם להלן (פרק ד הלכה ה): אין ראוי לרב לנהוג קלות ראש לפני התלמידים ולא לשחוק בפניהם ולא לאכול ולשתות עמהם כדי שתהא אימתו עליהן וילמדו ממנו במהרה, עכ"ל. הרי דהתם בפרק ד' לגבי רב ותלמידיו נקט לשון "כדי שתהא אימתו עליהן". משא"כ הכא לגבי מלמד תינוקות נקט לשון "להטיל עליהן אימה", ויש לבאר חילוק הלשון בין הכא להתם.

עליו עול על צוארו, עכ"ל. מבואר דעיקר חיוב המלמד הוא להכניס לתינוק כמה שיותר תורה כדי לקיים מצות ידיעת התורה, והיינו אפילו בעל כרחו של התינוק "כשור שנותנין עליו עול על צוארו". ולפי זה ניחא לשון הרמב"ם הכא דחייב המלמד "להטיל עליהם אימה" והכוונה היא בעל כרחם של התינוקות. דעל ידי הטלת אימה עליהם מרבים התינוקות בקליטת ידיעת התורה ולא יבטלו מלימודם כלל.

ונראה לפרש כוונת הרמב"ם להלן: "כדי שתהא אימתו עליהן", שהתלמידים יקבלו מרצונם את מרות רבם עליהם להתייחס אליו באימה, כדי שילמדו ממנו במהרה. דהרמב"ם קבע כלל דאם יקבלו התלמידים את רבם עליהם באימה יקבלו ממנו תורתו. דיחס התלמידים לרבם קובע אם ילמדו ממנו במהרה.

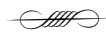
ונראה עוד דבחייב המלמד בידיעת התורה איכא דין מסויים של שינון, דהיינו חזרה על מה שלמדו התינוקות, והוא חובת המלמד להשיגח על התינוקות בשינון הלימוד. וסמך לזה מהא דאיתא בשמות רבה (כי תשא מז, ה): "התקינו חכמים שיהיו משנין יושבין בבוקר ובערב". ויש לעיין אמאי קראו רבנן למלמד התינוקות בשם "משנין". ונראה לומר דשינון - היינו חזרה - הוי מעיקר חובת המלמד כדי לקיים מצות ידיעת התורה. ואף השינון הוא בכלל מה שכתב רש"י, "האכילהו והשקהו תורה בעל כרחו כשור". וראיה לזה מדין ריש דוכנא דאיתא בבבא בתרא (שם): ואי איכא ארבעין מוקמינן ריש דוכנא, וכתב רש"י ריש דוכנא, שומע עם התינוקות

משא"כ במלמדי תינוקות איתא בבבא בתרא (כא): אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת עד שית לא תקביל, מכאן ואילך קביל ואספי ליה כתורא. ופירש רש"י אספי ליה, האכילהו והשקהו תורה בעל כרחו כשור שנותנין

לכתחלה אבל שונין לראשון, עכ"ל. נראה לומר דקמ"ל הרמב"ם דשבת שאני מיו"ט כיון דלית בה חיוב שמחה אלא חיוב עונג, [מחמת עונג שבת אין רק דקורין לכתחילה] ואין מצות עונג מפקיעה עיקר חובת לימוד תורה של תשב"ר. אלא "שונין לראשון", דחיוב שינון הוי מעיקר מצות תלמוד תורה בתשב"ר ואין לבטל שינון זה אפילו במקום שיש מצות עונש. דחובת המלמד היא לשנן לתינוקות עד שתהא התורה שגורה בפיהם, ולצורך שינון זה יש לו למלמד להטיל אימתו על התינוקות.

מפי המלמד וחוזר ומשגירו בפי התינוקות, עכ"ל. כוונת רש"י דכיון דיש ארבעים תינוקות לא יכול המלמד לקיים חיובו לחזור עם התינוקות על מה שלמדו ולקיים עיקר חובתו לגבי ידיעת התורה, ולפיכך מביאים ריש דוכנא ומשגיר את התורה בפי התינוקות, ועל ידו מקיים המלמד את חובתו.

ולפי זה יש לבאר דברי הרמב"ם לגבי לימוד התינוקות בשבת. דכתב הרמב"ם (בהמשך דבריו כאן בהלכה ב): ולא יבטלו התינוקות כלל חוץ מערבי שבתות וערבי ימים טובים בסוף היום ובימים טובים, אבל בשבת אין קורין

לרגוז עליהן ולהכלימן בדברים כדי לחדדן, ובענין זה אמרו חכמים זרוק מרה בתלמידים, עכ"ל. מבואר דדוקא אם נתרשלו התלמידים חייב הרב להטיל אימתו עליהם ולקיים בהם מה שאמרו זרוק מרה בתלמידים, הא לאו הכי אין לו להטיל אימתו עליהם, והכא בפרק ב' במלמדי תינוקות כבר בריש דבריו קבע דין הכאת התלמידים בכדי להטיל עליהם אימה בלא קדימת "במה דברים אמורים". משמע דאפילו בתחילת לימודם אצלו יש למלמד להטיל עליהם אימה והוא דין מוחלט בין אם נתרשלו התינוקות בין אם לא נתרשלו. וכן משמע מהמשך דבריו בהלכה זו: "ויושב ומלמדם כל היום", דמיירי בדין מוחלט בחובת המלמד, ויש לבאר החילוק בין פרק ב' ולפרק ד'.

פרק ב הלכה ב ומכה אותן המלמד להטיל עליהם אימה וכו' ויושב ומלמדם כל היום כולו ומקצת מן הלילה כדי לחנכם ללמוד ביום ובלילה. צריך עיון אמאי קבע הרמב"ם דין זה דהטלת אימת המלמד על התינוקות כאן בפרק ב' בחיובא דמלמד, ולא חברו יחד עם שאר דיני הרב המלמד את תלמידיו להלן בפרק ד'. ועוד קשה, דלהלן בפרק ד' כתב "כיצד מלמדים", ובהלכות ב', ג' וד' פירט כמה וכמה דינים לגבי צורת הלימוד ודיני מלמדות, ורק בסוף הלכה ה' כתב דין הטלת אימה על התלמידים, וז"ל, במה דברים אמורים בזמן שלא הבינו התלמידים הדבר מפני עומקו או מפני דעתן שהיא קצרה, אבל אם ניכר לרב שהם מתרשלין בדברי תורה ומתרפין עליהן ולפיכך לא הבינו חייב